

Əvvəlcə valideynləri arzusunu nəzərə alaraq onu kamança sinfinə veriblər. Bülbül dağ suları kimi çağlayan səsi qarşısında daha geniş perspektivlər açılıb. İlk kövrək addımlarını ailə triosunda atan Şövkətin böyük səhnəyə çıxması özü üçün də təsadüfi, gözənlilməz olub.

Belə ki, qadınlardan ibarət orkestrdə tar çalan anası onu da tez-tez məşqlərə və konsertlərə aparıb. Dağüstü parkda konsertqabağı məşqə iştirakçılardan biri gəlmədiyindən dirijor müğənnini Şövkətlə əvəzləmək məcburiyyətində qalıb. O da içindən gələn duyğulara bürünərək "Gəlmə, gəlmə" mahnısını ifa edib və son dərəcə heyranlıqla qarşılanıb...

Şövkət Ələkbərovanın etirafına görə o, on dörd yaşında ikən kamança çalmış, on altı yaşından isə müğənniliyə başla-

Şövkət Ələkbərova yaradıcılığına nəzər

Azərbaycan musiqi ifaçılığı məktəbinin görkəmli nümayəndəsi Şövkət Ələkbərova musiqi mədəniyyətimizin inkişafında mühüm rol oynamış böyük sənətkarlar nəslinə mənsubdur.

O, klassik muğam ifaçılığının zəngin ənənələrini qoruyub yaşatmış, gözəl ifası ilə xalq mahnılarımıza yeni həyat vermiş, xalqın dərin məhəbbətini qazanmışdır. Onun ifasında səslənmiş bir çox muğam və xalq mahnıları həmişəlik milli musiqi sənətimizin qızıl fonduna daxil olmuşdur.

Şövkət Ələkbərova 1922-ci il oktyabrın 20-də Bakı şəhərində anadan olub. Atası Feyzulla kişi fəhlə olsa da, sənətə xüsusi pərəstişi ilə seçilib. Odur ki, uşaqlarını həmişə musiqiçi kimi görmək arzusu ilə yaşayıb.

Böyük oğlu Ələkbərin tar, kiçik oğlu Paşanın isə qaval çalması məhz bu istəkdən irəli gəlib. Beləcə, atasının musiqiyə olan ehtiramı, anası Hökumə xanımın çaldığı tərənə süzülən tərənələr balaca Şövkətin gələcək sənət taleyində müstəsna rol oynayıb.

mışdır. O, özfəaliyyətdə ilk addımlarını "Müəllimlər evi"nin klubunda atmışdır.

Sonrakı fəaliyyəti "Kəndlilər evi"nin nəzdindəki dər-nəklə bağlı olmuşdur. 1937-ci ildə Bakıda Azərbaycan Respublikası Həmkarlar İttifaqının bədii öz-fəaliyyət kollektivlərinə bəxış keçirilmiş və Şövkət Ələkbərova həmin bəxışın qalibi elan edilmişdir. Bu tədbirin yekun konserti 1938-ci ilin əvvəllərində Opera və Balet Teatrının möhtəşəm səhnəsində baş tutmuşdur.

Münsiflər heyətində Üzeyir bəy Hacıbəyov, Bülbül, Səid Rüstəmov və başqaları əyləşmişlər. "Qarabağ şikəstəsi"ni böyük məharətlə ifa etmiş Şövkət Ələkbərovamı sonradan Üzeyir bəy filarmoniyaya yanına çağırtdırması və işə götürmüşdür. Həmin gündən Şövkət Ələkbərovanın professional səhnə həyatı başlamışdır.

Beləliklə, Şövkətərova 1938-ci ildən Azərbaycan Dövlət Filarmoniyası mahnı və rəqs ansamblının solisti olmuş və bu vəzifədə 1945-ci ilə qədər çalışmışdır. 1945-ci ildən müğənni Müslüm Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının, sonralar isə Azkonsertin solisti olmuşdur...

O, həmişə özünə qarşı hədsiz dərəcədə tələbkərligi ilə seçilmişdir. Sənətdə əldə etdiyi nəticələr də məhz bunun məntiqi yekunudur. Üzeyir bəy Şövkət Ələkbərovanın səsinə yüksək qiymətləndirmiş, onun əsl professional olması üçün qiymətsiz məsləhətlər vermişdir. Şövkət xanım bunları heç vaxt unutmamışdır. Onun haqqında danışarkən həmişə Üzeyir bəyin adı qarşısına "dayı" kəlməsini işlətməmişdir.

Onu Üzeyir bəylə doğmalaşdırmanın tarixi bir fakt da var. Üzeyir bəyin dayısı Ağalar bəy Əliverdiyevəyov həm dəhi bastokanın ilk musiqi müəllimi, həm də Şövkət xanımın ilk muğamat müəllimi olmuşdur. Professional vokal dərslərini Şövkət xanım tanınmış opera müğənnisi Hüseynqulu Sarabskidən almışdır.

Çalışqan tələbə Sarabski kimi böyük müğənni və aktyorun məktəbinin yetirməsi olduğundan fərhə duy-
muşdur. Bu yolda Bülbül, Xan Şuşinski, Zülfü Adıgözə-
lov kimi mahir ifaçılar Şövkət xanıma bələdçilik etmiş-
lər. Bu gün də Şövkət xanımın ifasını lent yazılarında iz-
ləyəndə bu insanın sesinin, mimikasının, hərəkətləri-
nin, geyiminin nə qədər sıx tomasda olduqlarını görü-
rük. Şövkət Ələkbərova simasında fitri istedadla əməyin
birliyi gözə çarpır və məhz bu vəhdətdən müğənninin
böyüklüyü yaranır...

Böyük Vətən Müharibəsinin ilk günü Şövkət xanı-
mı Bakıdan Moskvağa gedən qatarda haqlamışdır. Hə-
min zaman müğənni bir qrup homkari ilə SSRİ-nin pay-
taxtında keçiriləcək Ümumittifaq müsabiqədə iştirak et-
mək üçün gədimiş. İfa etdiyi "Qaraqilo", "Yaxan düy-
mələ", "Ceyran bala", "Xumar oldum", "Şuşanın dağla-
rı", "Qaraqöz" və başqa mahnılar Şövkət Ələkbərovanın
artıq xalq tərəfindən mahir ifaçı kimi qəbul olunmasına
imkan yaratmışdır. Müharibə illəri müğənninin yaradı-
cılığının ikinci mərhələsinə təsadüf edir. Məhz bu illər-
də Şövkət xanımın repertuarı tam yeniləşir. Artıq mü-
ğənnini tez-tez qospitallarda, hərbi hissələrdə, dəmir
yolu stansiyalarında əsgərləri cəlbəyə yola saldıqda ve-
rirlən konsertlərdə iştirak edərkən görmək olardı.

Müharibə illəri Şövkət xanımın yaradıcılığında xüsu-
si bir mərhələ oldu. O, müğənni kimi yetişdi, insan kimi
bəkidi. Əfslər olsun ki, bu nazik, açıq könüllü, yumşaq
təbiətli qızın o dəhşətli illərdə oxuduğu gözəl mahnılar
ancaq yaddaşlarda qaldı. Axı o zamanlar müğənnilərin
seslərini lentə almaq imkanı hələ yaranmamışdı.

1945-ci ildən Şövkət xanım Müslüm Maqoməyev adı-
na Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında, sonralar isə
Azkonsertdə öz fəaliyyətini solist kimi davam etdirdi. Mü-
ğənninin "solo" konsertləri dinləyicilərdə ona qarşı böyük
rəğbət oyadı. Şövkət Ələkbərovanın yaradıcılığında
üçüncü mərhələ çox önəmli olan 50-ci illər mərhələsidir.

Bu illərdə Ş.Ələkbərova xalq və bəstəkar mahnıla-
rının "bir nömrəli" ifaçısı kimi tanındı. Müğənni "Qar-
tar", "Şahnaz", "Segah" muğamlarını özünəməxsus
tərzdə ifa edir və onlara yeni nəfəs gətirirdi. Şövkət xanı-
m "Qarabağ şikəstəsi", "Süsen, sünbül", "Dəli Cey-
ran", "Ay qadasi", "Yar gəldi", "Kürdün gözəli", "Cey-
ran", "Gül açdı" xalq mahnılarını oxuyarkən dinləyicilər
onun kövrək qəlbini, incə duyğularını hiss edirdilər.

Göstəridiyi kimi, 50-ci illər Şövkət xanımın yaradı-
cılığında çox məhsuldar olmuşdur. Və bunun nəticəsi ki-
mi məhz həmin vaxtlarda müğənni Azərbaycanın Əmək-
dar (1954) və Xalq (1959) artisti fəxri adlarına layiq gö-
rülmüşdür. Bu onilliyin sonunda (1959) Şövkət xanım öz
məharətini SSRİ-nin paytaxtı Moskvada, Böyük Teatrın
səhnəsində Azərbaycan incəsənəti və ədəbiyyatı önün-
lüyü çərçivəsində təşkil olunan konsertdə göstərdi.

Müğənninin çıxışları paytaxt tamaşaçılarına da valeh

etmişdir. Özüni dünyaya sevdirən Azərbaycan müğ-
nisi Şövkət Ələkbərova repertuarını fars, ərəb, türk və
başqa dillərdə oxuduğu mahnıların da zənginləşdirmiş-
dir. Qastro səfərləri müğənni ömrünün bir fəslə kimi ta-
rixdə qalıb, axı bu səfərlərin nəticəsi Azərbaycanı və
Azərbaycan musiqisini dünyaya tanımaq olub.

Şövkət xanım Rusiya, İran, Əfqanıstan, İraq, Əlcə-
zair, Suriya, Mərakeş, Tunis, Misir, Şri-Lanka, Hindistan,
Çin, Türkiyə, Fransa, İsveçrə, İsveç, Almaniya, Bolqarıs-
tan, Polşa və Çexoslovakiya musiqişevərlərini öz bənəz-
siz ifasıyla, ecazkar səsi ilə ovsunlamışdı. Müğənninin re-
pertuarında "Ənəlhəq", "Füzuli", "Ay işığında", "Oxu,
gözəl", "Əşqimdə təmənənəsizəm", "Təllər oynadı", "Kü-
süb məndən", "Bir könül sındırılmışam", "Bayram şamla-
rı", "Durnalar", "Oxu tar", "Getmə amandı", "Şəki", "Ba-
kı gecələri", "Qubalı qız", "Dərələr", "Ağ çiçək" kimi
ürəklərdə iz qoyan mahnı-kantatalar və mahnılar var idi.

Şövkət Ələkbərova haqqında bir çox bəstəkarları-
mız, o cümlədən Tofiq Quliyev, Arif Məlikov, Cahangir
Cahangirov, Ramiz Mirişli və başqaları öz xatirələri ilə
bölüşüblər. Bu sənət adamlarının dediklərində bir ümu-
mi xətt var. O da Şövkət xanıma əsl professional kimi
xarakterizə etməkdir. Burada ümumi bir fikir də
rastlaşır: Şövkət Ələkbərova istər xalq lirik mahnıların-
nın, istərsə də bəstəkarlarımızın yaratdıqları lirik mah-
nıların bənəzsiz ifaçısıdır. Şövkət xanım yaxşı mənada
vaxtın nəbzini tuta bilən müğənni olmuşdur.

O, sənətdə nəsililər arasında körpü yaradan bir mü-
ğənni idi. Şövkət xanım həmişə tərəvətli və ecazkar sə-
silə həm yaşlı nəslin nümayəndələri olan ölməz sənət-
karlarımız Səid Rüstəmovun, Qara Qarayevin, Fikrət
Əmirovun, Niyazinin, Qənəbə Hüseynlinin, Tofiq Quli-
yevin, Cahangir Cahangirovun, Ağabacı Rzayevanın,
Şəfiqə Axundovanın, Zakir Bağirovun və başqalarının
əsərlərini, həm də yeni nəslə təmsil edən Emin Sabitoğ-
lu və Polad Bülbüloğlu kimi bəstəkarların mahnularını
eyni məharətlə ifa etmişdir.

Şövkət Ələkbərova Azərbaycan xalq musiqisində
ənənələrə sadıq qalan və eyni zamanda ənənələr silsilə-
sini davam etdirən bir şəxsiyyət olmuşdur. O, səhnəyə
özünəməxsus ifa tərzli və davranış qaydaları gətirmişdi.

Şövkət xanımın sənətinə pərəstiz edən, xalqımızın
sevimli, dəyərli bəstəkarlarından olan respublikanın
xalq artisti Cahangir Cahangirov müğənni haqqında belə
demişdi: "Şövkət Ələkbərovanın sesindən, sənətkar-
lığından çox danışmaq olar. İndi şöhrət sahibi olan bə-
stəkarların çoxu ona borcludur..."

Bu mənada, yazıçı Altay Məmmədovun 1960-cı ilin
24 sentyabrında "Kirovabad kommunisti" qəzetində dərc
etdirdiyi məqalə də diqqət çəkir: "Şövkət Ələkbərovanı
dinlərkən səs... ecazkar gücünə heyran qalırsan. Bu səs
öz gücünü dəniz ləpələrinin pıçıldısından, yaşıl yarpaqların
xışıldısından, çeşmələrimizin, gur çaylarımızın, şələ-

lərimizin musiqisindən, doğma Azərbaycan torpağının füsunkar gözəlliyindən almışdır. Şövkət Ələkbərovanın rəvan səsinə çox aydın, çox səlis bir musiqi var.

Elə bil müğənninin sinəsində qüdrətli bir dirijor tərəfindən idarə olunan miniatür bir simfonik orkestr yerləşmişdir. Şövkət Ələkbərova bu gur səsi, bu güclü səsi, bu yumaşq səsi, bu ilıq səsi böyük sənətkarlıq və ehmələ idarə edən yüksək mədəniyyətli bir müğənnidir.

Onu dinlədikcə müğənnilik sənətinin olduqca böyük gücünə inanırsan; nəğmə müəllifləri - bəstəkar və şair yaddan çıxır. Nəğməkarın odlu nəfəsi şeirin sözlərini və musiqisini əridib bir-birinə qatır, sanki şair də, bəstəkar da müğənninin özüdür".

S.Rüstəmovun "Hardasan", "Oxu, gözəl"; F.Əmirovun "Kor ərəbin mahnısı", "Gülərəm, gülsən", "Layla"; C.Cahangirovun "Ana", "Bayram şamları"; Şəfiqə Axundovanın "Şəki", "Yaradan öllər" kimi mahnıları hələ də yaddaşlarda yenilənir. Bunun əsas səbəbkarı Şövkət xanımdır, çünki o, hər bir ifa etdiyi mahnını əsl mənada yaradaraq, bəstəkarın və şairin əməyini yerə salmır, yaratdıqları sənət incilərini yaşadır.

Təsədüfi deyildir ki, o dövrdə bütün bəstəkarlar yazdığı mahnını ilk növbədə Şövkət xanıma təqdim edirdilər. Şövkət xanım da ustad təcrübəsindən yararlanaraq həmişə bu əsərləri yaşatmağa çalışır və buna nail olardı.

Azərbaycan muğamlarını və bəstəkar mahnılarını yaşatmaq Şövkət Ələkbərovanın sənətdə qarşısına qoyduğu əsas məqsəd idi. Onun vallara və kino lentlərinə yazdırdığı mahnılar müğənninin daima yaddaşlarda qalmasına kömək edir və bu mahnıların tarixdə yaşamasına imkan yaradır.

Azərbaycan muğamlarına dərin hörmət bəsləyən və onları qəlbən sevən müğənni bu cəhətdən və məhəbbəti gənc nəsələ də aşılaya bilmədi. Böyük müğənni yaratıcı gənc nəslin nümayəndələrində öz gəncliyini görərek, onların sənət və həyat himayəsinə böyük ehtiyac duyduqlarını çox gözəl bilərək, doğma balaları kimi sevdiyi tələbələr ilə 50 illik sənət yolunda qazandıqı təcrübəsini böyük səxavətlə paylaşdı.

Şövkət xanımın şagirdlərinin böyük müğənni haqqında xatirələri də dediklərimizin əyani sübutudur. Bu necib xanımın simasında böyüklükdə təkrarı olmayan "ana" və "müəllim" məfhumları cəmləşmişdi. Bu isə çətin olduğu qədər şərəfli idi. Sevimli müəlliminin xatirəsini əziz tutan tələbəsi Aybəniz Həşimova Şövkət xanımla bağlı verdiyi müsahibələrdə dəfələrlə onun internet yetirmələrinə ana

nəvazişiyə yanaşdığı, uşaqlara yanlarında valideynlərinin olmamasını hiss etdirmədiyini, bayramlarda onları evinə çağırıb, süfrə açdığını və öz öliylə uşaqlar üçün plov dımladığını qeyd edib. Bununla yanaşı, minnətdar tələbə olan Aybəniz xanım Şövkət xanımın bir müəllim kimi çox tələbkar olduğunu, onun baxışlarından belə qorxdularını, amma buna baxmayaraq, yetirmələrinin müəllimlərini çox sevdiqlərini vurğulayıb.

Şövkət Ələkbərova son dərəcə güclü bir şəxsiyyət idi. Onun ömür yolu heç də hamar olmamışdı. Həyatın onun qarşısına çıxartdığı faciələr (həyat yoldaşı - Lətif Səforovun qəfil döşətlə ölümü, qızı - Natellanın ağır xəstəlikdən sonra vaxtsız həyatdan köçməsi), üstəlik səhnə fəaliyyətində onun qarşısına sını surətdə yaradılan çəpərlər bir qadının çiyinlərində qaldırılması yük deyildi. Məhz qızı Natellanın ölümü Şövkət xanımla səhətinə çıxılmaz vəziyyətə saldı. Amma xəstəliyinin ağırlığına baxmayaraq, 1990-cı il yanvarın 20-də Almaniyada müalicədə olan Şövkət xanım son qüvvəsini toplayaraq xalqına yardım göndərmək məqsədilə oradakı Azərbaycan cəmiyyətinin dəstəkləşməsi xeyriyyə konsertlərində iştirak etdi. Müğənni iki gün dalbadal yataqdan qalxıb səhnəyə çıxdı. Bunu ancaq güclü şəxsiyyət edə bilərdi.

Amansız ölüm Şövkət xanımla ölməzdən qopardı. 1993-cü il fevral ayının 7-də Azərbaycan qəlbə nəğmələri yığırulan bir övladını, mələk kimi uçub gedən Şövkət Ələkbərovanı itirdi. Aradan uzun illər keçməsinə baxmayaraq onun gözəl səsi bu gün də xalqımızın xidmətindədir, sənət qədrini bilənləri məftun etməkdədir. Şövkət xanım o nadir şəxsiyyətlərdəndir ki, sağlığında özü haqqında xoş təəssürat, dünyasını dəyişəndən sonra isə xoş xatirələr qoyub. Bu isə insanın fəth edə biləcəyi ən yüksək zirvədir.

Gözəl səsi, təkrar olunmaz ifa üslubu, musiqi sənətimizin inceliklərini dərinləndirən bilməsi və böyük zəhmətsevərliyi Şövkət Ələkbərovaya muğam və xalq mahnılarımızın ifası sahəsində öz dəsti-xətti ilə seçilən müğənni kimi şöhrət gətirmişdir. Onun milli musiqimizin təbliğində keçmiş böyük həyat yolu gənc ifaçılar üçün gözəl örnək, əsl məktəbdir.

● Kəmalə QARAMOLLAYEVA,
ADMU-nun magistri